

BICENTENÁRIUMI ÖSSZEÁLLÍTÁS

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának ünnepi összeállítása *200 éves a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára*

Bicentennial Collection of the Library of the Hungarian Academy of Sciences *The Library of the Hungarian Academy of Sciences Is 200 Years Old*

Vendégszerkesztők: Molnár Andrea – Monok István

Bevezetés *Egy könyvtár útja*

Introduction *The Journey of a Library*

Monok István

az MTA doktora, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ főigazgatója
monok.istvan@konyvtar.mta.hu

Egy jó ötlet megszületése után nem lehet azonnal intézményt, könyvtárat alapítani. A tervezetésnél persze, sokszor évszázados álmodozásnak is beillő vágyakozással, el lehet képzelni, milyen is lesz majd az intézmény könyvtára, miként gyarapítható, hogyan biztosítható a folyamatos működése. Az akadémia eszméjének magyarországi úttörői, az akadémiai intézmény megtervezői is, támogatandó a tudományos kutatást, gondoltak a könyvtárra, általában a könyvkiadással kötve össze a terveket. Így volt ez akkor is, amikor a Teleki család gyermekei kora tinédzser korukban, majd felnőttként akadémiai terveket. Amikor lehetőség adatott, nem a tervekkel összhangban lassan, folyamatosan építve, hanem egyszerre, a teljes családi könyvtárat felajánlva mutattak példát. Ezt a példát sok arisztokrata, tehetős és szerényebb anyagi lehetőséggel bíró polgár, lelkes értelmiségi követte. Még 200 év elteltével is így van ez.

Talán azért is van így, mert a könyvtár lényege a gyűjtemény. Ha van mit fel dolgozni, az egyes gyűjteményi elemekről tájékoztatást adni, a mindenkori kutatók és olvasók rendelkezésére bocsátani, akkor a könyvtár működik. Teljesen mindegy, hogy a mindenkori politika, maníros értelmiségi allűrök vagy éppen alapos tudománypolitikai indokok miként nevezik el: tudástár, tanulmányi, információs vagy éppen kutatástámogatási központ stb. Könyvtár, amelynek gyűjteménye sokrétű, és ma, az Akadémia Könyvtára megalakítása után 200 évvel már jelentős mennyiségű

digitális dokumentumot is magáénak, pontosabban az akadémiai közösségnek tudhat. De azért még ne legyünk nagyon álmodozók ez utóbbi tekintetben. A nyomtatott világ nagy részben akár konszenzussal ellenőrzött ismeretet tartalmaz, ehhez képest a mesterséges intelligencia (MI) mai tudása 75-80%-ban nem ellenőrzött adatokon, szövegeken alapul. Az MI akkor tanul helyesen, ha a már „megismerteken” kívül a nyomtatott (és kéziratos) világ TELJESSÉGÉT elolvassa. Ezért fontos, hogy az MI-t nemcsak a digitálisan elérhető anyagokon tanítsuk, hanem a teljes állományunk digitálissá tételével. A mi digitális állományunk 40 millió oldalnyi könyvből, folyóiratból, kéziratból és levéltári dokumentumból áll, ami papíron valahol 250 és 500 millió oldalnyi terjedelmet jelent. Fontos ezt tudni akkor különösen, ha már arról gondolkodunk, miként, milyen alapokra építkezve tanítjuk majd a mesterséges intelligenciát.

A történetünk során azonban a gyűjteményi stratégiánk is többször változott, és a szűk bölcsészeti arculattól eltávolodva ma már az az ambíciózus célunk, hogy a magyar tudomány teljes kibocsátását birtokoljuk, legalább másolatban. Mi fog történni, amikor ezt elértük?

Úgy tervezzük, hogy a Könyvtár és Levéltár (hiszen ma mindkettő vagyunk) akkorra valódi Kutatástámogatási Központ lesz. Olyan, amelyik újraértékeli a fizikai formában (főleg papíron, de pergamenen, üvegen stb.) megőrzött gyűjteményeit. Ez a reevaluáció a gyakorlati hangyaszorgalmú munkával egy teljes újrakatalogizálást jelent, minél többféle tudomány szolgálatát, támogatását a leíró adatok részletességével és pontosságával. A szerencsétlen mesterséges tudásnak is kell valami viszonyítási pont, hogy intelligenssé válhasson. E munkával párhuzamosan érdemes a dokumentumokat digitalizálni, majd megőrizni, hiszen emellett, hogy a tudományt népszerűsítendő kiállítási tárgyakká válnak, akár ereklyékké is. Sajnos még az úradigitalizálásra is szükség lesz néhányszor, mert a technika fejlődik, és változások motorja az az érdek, amely a változás folyamatából teszi gazdaggá emberek csoportjait.

A könyvtári munka folyamatában részt vevők nagy eséllyel jutnak olyan ismeretek birtokába, amelyek segítségével maguk is összefoglalhatják ennek az alap kutatás jellegű tevékenységnek a tanulságait. A filológiában ezt az első olvasat közlésének mondjuk.

Ahogy Vlagyimir Iljics Lenintől (1870–1924) gyakran idézik az ókor óta ismert *locus communis*: „tanulni, tanulni, tanulni”, úgy a könyvtárral kapcsolatban azt mondhatjuk: „gyűjtemény, gyűjtemény, gyűjtemény”. Erre alapozva minden könyvtári munka elvégezhető, a gyarapítandó dokumentumok látóköreinkbe vonásától a leíró adatok rögzítéséig, majd azok többféle adatbázisba való elrendezésén át a tudománypolitikai elemzésekig, tudományos összefoglalókig, mindezt folyamatos együttműködésben egymással a könyvtárak között, a tudományos és művelődési intézményekkel és az adatokkal gazdálkodó magánvállalkozásokkal.

Egy könyvtár útja akkor ér véget, ha lemond a gyűjteményéről, és ha nem tudja elfogadtatni az említett társintézményekkel a saját tevékenysége hozzáadott értékeit. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár, Levéltár és Kutatástámogatási Központ (ahogy a jövőben nevezni szeretnénk magunkat) útja folytatódik.